

MOJE USPOMENE NA *DANE HVARSKOGA KAZALIŠTA*
I NA AKADEMIKA NIKOLU BATUŠIĆA,
DUGOGODIŠNJEG ORGANIZATORA I DUŠU *DHK*

Fedora Ferluga-Petronio

Međunarodni simpoziji *Dani Hvarskoga kazališta* jedna su od najvažnijih manifestacija u hrvatskom kulturnom životu zadnjih 37 godina. Pokrenuti su na poticaj splitskoga Književnog kruga zajedno s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti te hvarskom općinom, s namjerom da se nizom znanstvenih skupova valoriziraju pojedina razdoblja i manje poznati, ponekad čak skoro neotkriveni a zato ne manje značajni pisci. Prvih je dvanaest godina bilo posvećenih hrvatskoj dramskoj umjetnosti i kazalištu kroz stoljeća. Slijedio je nakon toga ciklus koji je obuhvaćao osim kazališta i druge žanrove hrvatske književnosti, a posebno poeziju, ciklus koji se i danas nastavlja.

Glavni organizator i duša tih simpozija bio je, prošle godine prerano preminuli, akademik Nikola Batušić. Akademika Batušića upoznala sam prije dvadesetak godina, u ono vrijeme kad sam splotom čudnih okolnosti bila tek započela s radom na katedri za hrvatsku književnost na Sveučilištu u Udinama. Temeljem državnog natječaja iz slavistike bila mi je dodijeljena katedra kroatistike, a do tada sam se bavila klasičnom i slavenskom filologi-

jom te slovenistikom. Za mene je u to vrijeme kroatistika bila potpuno nov predmet, zato sam bila zabrinuta i puna dvojbi.

Kao bivšeg klasičnog filologa zanimale su me prije svega klasične teme u starohrvatskoj književnosti. Zato me privukao, među prvim hrvatskim piscima kojima sam se počela baviti, Junije Palmotić, najplodniji dubrovački barokni dramski pisac čije djelo vrvi klasičnim motivima. Prilikom jedne posjete zagrebačkim bibliotekama u jesen 1989. godine obratila sam se akademiku Batušiću upravo u vezi s Palmotićem i njegovim baroknim teatrom. Nikolu Batušića nisam prije nikad vidjela, upoznala sam ga indirektno isključivo preko njegovih knjiga. A jasno da sam bila i njemu potpuno nepoznata osoba. Akademik Batušić je, usprkos tome, sa mnom bio vrlo ljubazan te mi produbljeno i strpljivo prikazao Palmotićev scenski pristup, bogatu baroknu scenografiju koju je bilo tako teško ostvariti u tadašnjem Dubrovniku kad u Gradu nije postojala ni jedna kazališna zgrada te su se sva kazališna djela izvodila ili »prid dvorom« ili u palačama bogatih plemića (dok se u to doba Hvar mogao ponositi svojim jedinstvenim malim kazalištem na prvom katu iznad arsenala).

I tako je, zahvaljujući i sugestijama i savjetima akademika Batušića, nastalo moje prvo djelo iz hrvatske književnosti o grčko-latinskim izvorima u djelu Junija Palmotića *Fonti greco-latine nel teatro di Junije Palmotić*, objavljeno u Padovi 1990. g. Nakon toga posvetila sam se proučavanju talijanskih i slavenskih izvora u istom autoru i napisala drugu knjigu *Fonti italiane e slave nel teatro di Junije Palmotić* objavljenu u Udinama 1992. g. Hrvatskome prijevodu prve knjige o Palmotiću (*Grčko-latinski izvori u Junija Palmotića, HFD, Rijeka, 1999.*) slijedio je desetak godina kasnije prijevod druge knjige *Grčki, latinski, talijanski i hrvatski izvori*, Maveda i HFDR, Rijeka, 2008. koji je, spojen u cjelinu s prvom knjigom, obilježio 400. obljetnicu Palmotićeva rođenja i 350. obljetnicu Palmotićeve smrti. Zahvalna sam akademiku Nikoli Batušiću što mi je davne 1989. godine održao tako lijepo i stručno privatno predavanje o dramskom piscu koji se možda nije odlikovao originalnošću, ali je bio veliki erudit i poznavalac

antičke i talijanske književnosti, ističući se prije svega melodioznošću svojega jezika.

Palmotića sam predstavila i na svom prvom nastupu na *Danima Hvar-skoga kazališta* 1993. g. kad me akademik Batušić prvi put pozvao na Hvar. Tema tadašnjeg skupa bila je *Hrvatsko barokno pjesništvo / Dubrovnik i dalmatinske komune*. Tada sam govorila o Palmotićevoj *Kristijadi*, o Palmotićeovom prijevodu religioznog epa *Christias* Gerolama Vide (1485. – 1566.) s latinskoga na hrvatski.

Na *Danima Hvar-skoga kazališta* nastupila sam svega ukupno osam puta (1993., 1994., 1995., 1996., 1997., 1998., 1999. i 2005. godine). Tada, prvi put, 1993. g. i sljedeće 1994. g., simpozij se, zbog Domovinskog rata, odvijao u Novom Vinodolskom, a 1995. g. se ponovno vratio na Hvar.

I baš mi je povratak na Hvar živo ostao u sjećanju. To se naime događalo onih dana kad je bombardiran Zagreb. Sa suprugom Paolom odlučila sam putovati na Hvar iz Rijeke trajektom jer je u ono doba putovanje morem bilo najsigurnije. Trebali smo otputovati u ponedjeljak poslijepodne, a u nedjelju uvečer (bio je baš 1. svibnja) gledam televizijski dnevnik i situacija mi se čini strašno napeta. Ohrabrim se i telefoniram akademiku Batušiću u Zagreb te ga pitam hoće li se simpozij na Hvaru stvarno održati i hoće li zagrebački sudionici ipak doputovati autobusom na Hvar. A on mi odgovori te me smiri svojim dubokim glasom: »Bez panike. Mi ćemo svakako ići kao po programu.«

Sljedećeg dana, u ponedjeljak oko podne, spremam kovčege i eto, na televiziji ugledam neke zagrebačke ulice u plamenu! Eto, na Zagreb padaju bombe! Što da napravimo? Muž mi veli da je na Hvaru sigurno, teško onima, našim kolegama i prijateljima koji se sada nalaze u Zagrebu. I tako putujemo u Rijeku i onda trajektom do Splita i Hvara. U utorak ujutro stižemo na Hvar i baš u sam grad Hvar (a ne kao danas kad se moramo iz Starog Grada mučiti na različite načine, ponekad i taksijem, do Hvara). Par koraka i evo nas u hotelu Palace gdje će se održati skup u neposrednoj blizini bivšeg arsenala i onog predivnog malog kazališta. Sve je mirno,

vjerojatno smo jedini gosti na otoku, osim toga vrijeme je prekrasno, ugodno, na početku svibnja nema onih strašnih vrućina kao ljeti. A iz sobe uživamo u krasnom pogledu na more i na Paklene otoke. To je moj prvi posjet Hvaru i čini mi se kao da je to raj na Zemlji.

U srijedu poslijepodne dolaze naši kolege iz Zagreba. Svi su pomalo napeti zbog one teške situacije u Zagrebu, ali ipak se postupno opuštaju. Među njima je, naravno, i akademik Nikola Batušić koji mi se odmah približi i kaže: »Vidite da sam bio u pravu, da nam se nije na putu ništa dogodilo i da smo sretno došli na Hvar«. Stvarno je imao pravo iako kasnije saznajem da je autobus vozio nekim riskantnim putovima koje bi bilo bolje obilaziti. A među sudionicima jest i akademik Rafo Bogišić (i taj je, nažalost, preminuo 2010. g.), isto tako jedan od glavnih organizatora skupa kojemu dugujem lijepu recenziju svojih monografija o Palmotiću.

Tema tadašnjeg skupa bila je vrlo zanimljiva: *Hrvatska književnost 18. stoljeća – tematski i žanrovski aspekti* te se nastavila i sljedećih godina pod različitim naslovima. Tada sam održala referat o komediji Antuna Ferdinanda Putice *Ciarlatano in moto*. A nevjerojatno što je svemu tome slijedilo! Svaki me simpozij poticao na proučavanje nekog novog autora ili problema, posebno jer su ti autori pripadali starijoj hrvatskoj književnosti koja mi je bila bliska zbog svoje višejezičnosti, zbog isprepletanja više jezika, posebno latinskog i talijanskog pa i dubrovačkog dijalekta. Istovremeno sam mogla prisustvovati izvrsnim referatima iskusnijih hrvatskih kolega koji su me zadivili svojom preciznošću i bogatstvom svojega znanja.

Dani Hvarskoga kazališta bili su, i još jesu, od neprocjenjive važnosti za proučavanje i produbljivanje čitave povijesti hrvatske dramske umjetnosti te čitave hrvatske književnosti uopće. Na *Danima Hvarskoga kazališta* sistematski se proučavala (i proučava) hrvatska književna baština. Analizirani su ne samo poznati autori nego također autori čije je djelo bilo zanemareno, neobjavljeno i dostupno samo u rukopisu.

A od neprocjenjive važnosti bili su i susreti s hrvatskim kolegama s kojima su se počele uspostavljati prijateljske veze i s kojima je poslije došlo do plodne suradnje.

Ograničit ću se samo na nekoliko događaja koji su bili u izravnoj vezi s mojim istraživanjima, počevši od onog referata o Putičinoj komediji *Ciarlatano in moto*. Na tom simpoziju, gdje smo svi bili nemalo uzbuđeni zbog onoga što se zbivalo u Zagrebu, upoznala sam Dubrovčanina dr. Ivicu Martinovića, inače filozofa po struci, a istodobno velikog specijalista za ortografiju starih rukopisa. Činilo mi se da je u tekstu spomenute Putičine komedije došlo do nekih greški u transkripciji talijanskog pisma. Dr. Martinović je ljubazno pregledao tekst te mi potvrdio da je stvarno došlo do tih greški. Oboje smo razumjeli kako je teško baviti se starohrvatskim tekstovima, a nadasve onima pisanim na dubrovačkom dijalektu. Meni je kod takvih tekstova pomoglo znanje talijanskog jezika, a prije svega moj tršćanski dijalekt koji je tako sličan – što se posuđenica tiče – dubrovačkome.

Tako je počela suradnja s dr. Ivicom Martinovićem koji mi je pomogao i kod tumačenja druge Putičine komedije *Pir od djece iliti pir Sima Bazate* koja se još danas, nažalost, nalazi u rukopisu. Neki mi je, naime, izdavač predložio da objavim Putičina sabrana djela. Putičinih djela nema puno, većinom su neobjavljena. Ali bio je to preveliki zalogaj za početnika iako mi je kod ortografije i pisma osim Ivice Martinovića pomogao prerano preminuli dr. Igor Gostl iz Leksikografskog zavoda »Miroslava Krleže«, kojega u ono doba nisam upoznala na DHK nego na seminaru Zagrebačke slavističke škole koji se tada zbog Domovinskog rata nije održavao u Dubrovniku nego u Puli.

Sljedeće sam godine na Danima Hvarskoga kazališta upoznala dr. Slavicu Stojan iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU iz Dubrovnika. Neovisno jedna o drugoj, predstavile smo referat o Marcu Bruèreu Desrivauxu, (Marku Bruereviću) kroatiziranom Francuzu, najvećem više-

jezičnom pjesniku s kraja XVIII. stoljeća u Dubrovniku. Ja sam govorila o Bruerevićevoj rukopisnoj zbirci *Raccolta di poetici componimenti in lingue diverse*, dok je dr. Slavica Stojan komentirala njegove pjesničke poslanice. Između mene i Slavice započela je tada stručna suradnja. Ja sam objavila nekoliko članaka o Bruerevićevom višejezičnom stvaralaštvu te o njemu kao vrsnom prevoditelju latinskih klasičnih pjesnika na hrvatski, dok je Slavica kanila, zajedno sa mnom, objaviti antologiju Bruerevićevih djela: sama bi obradila hrvatske pjesme i komediju *Vjera iznenada*, a meni bi povjerila talijanske i latinske pjesme te nekoliko tekstova na francuskom, jeziku koji Bruère nije previše volio kao književni izraz iako je i sam bio rodod Francuz. Nažalost, ni taj se projekt nije realizirao jer sam se poslije posvetila proučavanju metafizičkog pjesnika Nikole Šopa, a njegov me očaravajući te zahtjevni opus potpuno preuzeo.

Suradnja sa Slavicom Stojan i Ivicom Martinovićem nastavila se u drugom obliku u samom Dubrovniku gdje sam zajedno s Martinovićem organizirala tri skupa (1998., 1999. i 2000.) na temu višejezičnosti u Europi XVIII. stoljeća u Inter-University Centru u suradnji s hrvatskim, talijanskim i slovenskim znanstvenicima. Zbornik skupova pod naslovom *Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja* je objavila 2002. godine izdavačka kuća Zora kod Sveučilišta u Mariboru, a članci su objavljeni na engleskom, talijanskom i njemačkom jeziku zbog međunarodne promocije i što većeg poznavanja te problematike kod međunarodne znanstvene publike.

A suradnja na Danima Hvarskoga kazališta pomogla mi je također kod proučavanja pjesnika filozofa Nikole Šopa. Na DHK sam naime, na samom početku, kada su se skupovi održavali još u Novom Vinodolskom, upoznala profesoricu filozofije na Zagrebačkom sveučilištu Ljerku Schiffler koja me, kao glavni organizator, pozvala na *Petrisove dane* na Cresu. Bilo bi mi stvarno teško proniknuti u Šopov kozmički svijet da nisam prisustvovala tim međunarodnim susretima vrhunskih filozofa, teologa i fizičara, njihovim predavanjima o znanstvenim aspektima renesansnog filozofa Frane Petrisa također u svjetlu moderne kozmologije. A Ljerku Schiffler (i sama

pjesnikinja) napisala je i nekoliko prikaza o mojim monografijama, posebno o Nikoli Šopu, te u zadnje vrijeme čak recenziju o mojim zbornicima o slovenskom pjesniku Alojzu Gradniku.

Suradnja je ipak bila recipročna. Na Sveučilište u Udinama pozvala sam nekoliko sudionika DHK, bilo na pojedina predavanja (npr. akademiknju Dunju Fališevac koja se isticala svojim referatima o epskoj i ženskoj poeziji) bilo na međunarodni simpozij koji sam u Udinama organizirala 1997. pod naslovom *Uvod u studij hrvatskoga jezika, književnosti i kulture* (a tu su surađivali akademik Mirko Tomasović koji je bio prisutan na DHK sa svojim vrsnim traduktološkim temama i kojemu dugujem jednu ohrabrujuću recenziju o Juniju Palmotiću; akademik Pavao Pavličić koji nas je na DHK iznenađivao – i još nas iznenađuje – svojim raznolikim i produbljenim referatima; Boris Senker, sadašnji glavni organizator DHK s referatom o suvremenoj hrvatskoj dramskoj književnosti u razdoblju od 1968. do 1997., a koji je kasnije, 2005. g., nastupio i s temom o Šopovim radiodramama na simpoziju koji sam organizirala o Nikoli Šopu u Rimu; gore spomenuti kolege Ljerka Schiffler i Ivica Martinović sa svojim priložima iz hrvatske filozofske baštine; dr. Slavica Stojan s izlaganjem o hrvatskoj književnosti u rukopisu u Dubrovniku XVIII. stoljeća, a koja je kasnije, 2008., na moj poziv, na Sveučilištu u Udinama svojim dokumentarcem obilježila 500. obljetnicu rođenja Marina Držića; prof. Pavao Knezović, klasični filolog sa Zagrebačkog sveučilišta, koji me ohrabrio da napišem članak o Kunićevom utjecaju na Montijev prijevod Homerove Ilijade).

Koliko su bili važni susreti na Danima Hvarskoga kazališta, svjedoči i činjenica da, ako je meni kao početniku uspjelo uspostaviti toliko stručnih i prijateljskih veza koje još danas traju, to je više, pretpostavljam, došlo do plodne suradnje među hrvatskim kolegama.

Zato su DHK neobilazna manifestacija hrvatske književnosti i kulture za koju se svi nadamo da će se i dalje nastaviti.

Nakon 1999. godine, nisam se više pojavljivala na DHK, bilo zbog pripremanja monografije o Nikoli Šopu koja je zahtijevala potpuno preda-

vanje, bilo zbog vrlo teškog razdoblja što sam ga u to vrijeme proživljavala u struci. Baš proučavanje tog jedinstvenog metafizičkog pjesnika tada me poticalo na nastavljanje rada, a ohrabrio me i akademik Nikola Batušić prekrasnim pismom u kojem mi veli neka se ne demoraliziram, neka us-trajem u struci, ako stvarno postoji i neka pravda na tom Božjem svijetu, moj bi se problem trebao riješiti. Taj moj mučni problem, nakon godine dana, stvarno se i riješio, a pismo akademika Batušića još danas čuvam kao znak njegove humanosti te iskrenog prijateljstva.

Zadnji put sam nastupila na DHK 2005. g., kada je tema simpozija bila *Prostor i granice hrvatske književnosti i kazališta*, s referatom *Prostor i granice (rub) u stvaralaštvu Nikole Šopa*. Tada sam i zadnji put vidjela akademika Nikolu Batušića koji mi se žalio zašto ne dolazim češće na DHK. I ja sam svake godine željela na Hvar, ali uvijek bi nastupile neke nužne obaveze pa tako ne bih uspjela otputovati na taj čarobni otok.

Krajem siječnja 2010. godine slučajno sam telefonirala akademiku Borisu Senkeru u vezi s nekim problemima za referat koji sam trebala pripremiti za splitski komparatistički skup. Tada me kolega obavijestio da je prije desetak dana preminuo akademik Nikola Batušić. Ta vijest me strašno iznenadila i potresla jer nisam ništa znala o njegovoj neizlječivoj bolesti. Onda sam se u trenutku podsjetila onog predivnog otoka, mora, sunca, hrvatskih kolega, a i simpatičnih Hvarana koji su nas svake godine tako lijepo primali, a među njima i gradonačelnika Milana Lakoša koji je ujutro otvarao skup da bi nas poslijepodne otpratio brodićem na Palmižanu, a uvečer nastupio u onom malom baroknom kazalištu u ulozji Petra Hektorovića u *Ribanju i ribarskom prigovaranju*.

Tada sam postala svjesna da akademiku Nikoli Batušiću dugujem ne samo prve korake na putu kroatistike nego i prekrasne uspomene na božanstveni otok Hvar koji se prema Hvaraninu Tresiću-Pavičiću u odi *Otoku Hvaru*, posvećenoj vlastitom rodnom kraju, rodio iz zagrljaja nimfe Pityeje i boga Apolona:

*Pa kad sramežljiva nimfa bolno uzdisat stala,
Plavomu bogu u naručaj pala:
Iz toga cjelova Feba pjesnički se narod rodi,
Te se po ostrvu cijelom rasplodi.*

I MIEI RICORDI DEI CONVEGNI *DANI HVARSKOGA KAZALIŠTA*
E DELL'ACCADEMICO NIKOLA BATUŠIĆ,
PER LUNGHI ANNI ORGANIZZATORE ED ANIMA DEI *DHK*

R i a s s u n t o

I convegni internazionali *Dani Hvarskoga kazališta* (*Le giornate del teatro di Hvar*) sono una delle manifestazioni più importanti nella vita culturale croata degli ultimi 37 anni. Sono stati promossi dal Književni krug di Spalato assieme all'Accademia delle Scienze e delle Arti croata (HAZU) ed al Comune di Hvar per la valorizzazione tramite una serie di convegni scientifici di determinati periodi e determinati autori meno conosciuti, ma non per questo meno importanti. L'organizzatore principale e l'anima di questi convegni era l'accademico Nikola Batušić, prematuramente scomparso l'anno scorso. L'autrice conobbe l'accademico Batušić all'epoca in cui per tutta una serie di singolari circostanze approdò alla cattedra di letteratura croata dell'Università di Udine. Nell'autunno del 1989, durante un suo soggiorno di studi a Zagabria ebbe modo di incontrare per la prima volta Nikola Batušić che fu nei suoi confronti prodigo di suggerimenti per il lavoro che stava allora scrivendo su Junije Palmotić, massimo rappresentante del teatro barocco nella Dubrovnik del Seicento. In seguito fu proprio l'accademico Batušić ad invitarla ad uno dei convegni di Hvar con un tema sul Palmotić a cui seguirono altre sette puntate con temi sempre stimolanti che contribuirono ad allacciare proficui rapporti di collaborazione reciproca con i colleghi croati. Indimenticabile fu il convegno nel maggio del 1995, quando in pieno periodo di guerra su Zagabria cadevano le bombe, ma ciò nonostante Nikola Batušić organizzò splendidamente il convegno. Sempre prodigo di suggerimenti scientifici egli si mostrò solidale con

l'autrice anche in un momento particolarmente difficile della sua vita professionale. La lettera d'incoraggiamento che le fu allora inviata viene tuttora gelosamente custodita in segno di solidarietà e di amicizia. L'autrice fu colpita perciò in modo ancor più doloroso alla notizia della sua scomparsa di Nikola Batušić. Quando alla fine di gennaio del 2010 durante un colloquio telefonico con l'accademico Boris Senker fu informata del triste evento, sorsero improvvisamente davanti a lei le immagini indimenticabili dell'isola di Hvar, del suo sole, del suo mare, del suo suggestivo teatrino barocco al primo piano dell'arsenale, degli ospitali abitanti di Hvar, dei colleghi che avevano partecipato a quegli splendidi convegni sull'isola che venne da uno dei suoi figli, il poeta Ante Tresić-Pavičić, decantata nell'ode *Otoku Hvaru (All'isola di Hvar)* come frutto dell'amore fra la ninfa Pitieia ed il dio Apollo.